

En la primera aparició, el mot es presenta com a substantiu: «De catiu, cativa, cavall, rocí, egua --- o tot altre bestiar, --- malaltia o vici no apparexent és: *repropi*, morbum caducum, corrença de ventre o de sanc, mut, sort ---», *CosTort.* (Ol., p. 380): si no for-⁵cem el context és natural de creure que *repropi* és nom d'una «malaltia o vici» igual que la corrença o el mal de caure: *morbum caducum*. Tot indica que amb aquest caràcter era molt antic, i no sols etimològic, sinó que amb aquest paper es conserva encara en les¹⁰ conservadores terres pecuàries del Migjorn valencià.

A la retirada zona de Llíria correspon la definició d'Escrig, 1851, com a equivalent de *reparada*, que ell mateix ens explica en dir que (el cast.) *rebelón, -ona* «se aplica al caballo que tiene *reparada*, y, por exten-¹⁵sión, a las mulas». Enric Valor, tan coneixedor de la vida muntanyenca de Castalla i l'Aitana, el qualifica de subst. m., definint-lo «gest involuntari que denota por, sorpresa etc.»; amb l'exemple il·lustrador: «encara que va aparençar que no em coneixia, quan em viu va fer un *repropi*» (c. 1950, assentint-hi J. G. M.); del qual dedueixo que també es diu de les persones, per més que potser sigui amb el sentiment que abans que tot, com és natural, s'apliqui a les bèsties. Com ho usa també En Valor: «tot el ramat dreçà les orelles --- i jo no sabia, en veure les seues cabrioles i *repropis*, si és que veien un sacre» (*Narr. Castalla*, 1953, 57); d'Alacant reporten «eixe cavall fa *repropi*» 'es resisteix a obeir al qui el guia' (*AlcM*).

Molt aviat també apareix convertit en adj.; car si és²⁰ des d'aquell ús que es va passar a l'altre, això es podia produir de moltes maneres, p. ex. *una mula a repropi*, *un hom a repropi*, sonaven igual, o ben semblant, a *un home repropi*, *una mula repropi* (fem. homòfon a tants llocs, V infra, *ovella*). Car, al capdavall, també²⁵ l'aplicació a l'home pot ser tan antiga com el dir-ho d'una bèstia: com ho fa Llull ja c. 1295 (*AlcM*, § 1); i com ja mostrà Ausiàs, en versos sublïms del *Cant Moral*: «sens interès de honor o riquesa, / o d'alguns béns, enfora d'aquell propi, / l'om contra Mort ésser no vol *repropi*, / ans cometrà ['escometrà'] gran pe-³⁰rrill sens ferea; / en loc secret, on Déu és secretari, / lo leó fort comet --- / almenys no fuig, si no n'és voluntari!» (CXII, 18c).

I en hores més dolces tampoc un famós cavaller no fou repropi, per més que li costés llançar-se des d'un³⁵ finestral; i encara que li ho retregui, amb còmplice procacitat, la donzella Plaerdemavida. «Ay senyor, per a què voleu sperar lo lit ---; car si a sa Altesa sperau que s'ia despollada, de ací al matí n'hi ha: après N. Senyor poria us demanar les penes de cavaller *repropi* d'amor, si en semblant cas fallieu ---»; «sou lo més descominal cavaller, e *repropi* d'amor, que jamés naxqués ---, car haveu tenguda en lo lit, abraçada, una donzella --- e verge la n viu exir a gran vergonya e confusió vostra», JoMartorell (*NCl* IV, 185.8 = Ag. III, 210, 217)

La tradició popular en va seguir la usança, en grans retrets de dones a homes (quan no els voldrien indò-⁶⁰cils), o d'aquests a d'altres homes: «—Aquí 't torno

las joyas - yo te diré per què. / m'han dit qu' eras *repropi*, qu' ab tu dingú hi pot re. / —*Repropi* o no *repropi*, minyona, què hi faràs? / Me n'ets promés pa-
raula ---» (MilàF, *Romlo*, 390 6). A Menorca, dins el tresor de la fraseologia tradicional, la dita popular «solzament no 'm va dir —Pelat, vols corre?» l'expliquen «se diu parlant d'un, del que s'esperava bon consei, i coral acument, i se'l troba aixut, *repropi* ---» (Camps Merc., *Folk d l Pagesia* I, 316) Els pastors de llana de l'interior mallorquí diuen «*αμυβία τῆρρόπι* la que és mala d'estigar, i que no hi ha qui la decanti de la *tala*, per més que l'*acanyussin*: i com la se'n menen, no vol seguir, se renega; en haver-la de monyir, no se vol aixicar ni girar-se, sol estimar poc es mè; és grossa i poc llanuda» (*BDLC* VII, 158). I dir-ho de les bèsties de càrrega, amb aquest valor de «guit», no és solament de Segarra (StaColQ, *DAG*), sinó de tot l'interior del Princ., P. Val. i les Illes.

Altrament l'àrea del mot continua encara, per una franja a l'Oest de la frontera lingüística, car *repropi* es diu també a l'Aragó de les cavalcadures que «se resis-²⁰tencia a obedecer ---» [DMPeralta, 1836; *DacEsp.* 1884]. D'aquí es degué derivar *repropiar* usat a la *Manescalía* de Díeç (fi S. xv): «lo vil cavall --- quant lo volreu córrer *repropiar* [com aquell eixut menorquí que tampoc volia "corre"] --- e espera quatre o cinc speronades», igual en aquella franja de llengua cast.: «resistir el freno las caballerías», «repetir com imper-
tinencia y poca atención una misma respuesta, unas mismas palabras» (Peralta, *Dicc Arag*); «comprender mal lo que se dice o hace; resistir el freno» (Lemús, *Vocab Panocho, Huerta de Murcia*).

El nostre mot, però, forma part d'una important família lèxica que, amb certes variants de forma i sentit, fou i és comuna a tota la Romània central. Incloent-hi un membre tan conspicu com el fr. *reproche*, oc. ant. *repropche*. En els quals, obeint històricament a la fonètica d'aquestes llengües, el grup consonàntic -PI-, passà a -PP-, havent-se duplicat la -P- per mor de la -I- que seguia; i després la P, com a sorda que era i resta-
va, va ensordir el segon element, i espesseint-lo, en féu *pé*. En efecte *reproche* tenia en francès antic el valor de 'ultratge, oprobi', i fins a més tard no es tornà 'retret'. el trobem ja des dels orígens, en la *Chanson de Roland*, i solament més tard hi apareix el verb derivat *reprocher* en el S. XIII; i *repropchar* en llengua d'oc sorgeix només des de Raimbaut de Vaqueiras, pel mateix temps

El trànsit semàntic des de la idea de 'fer retrets' a la de 'resistir-se al fre' o 'mostrar-se indòcil', documentada en cat i aragonès, era ben natural. I no fóra estrany que a França mateix es vagi produir també un canvi de subst en adjectiu. V. infra el que dic de l'adj. cavalleresc *repro(t)xe*. I crec que així s'explica un adjectiu provençal que no sembla haver atret l'atenció de cap col·lega, amb tot i que el mateix Mistral l'usà en els seus poemes «es negre, ve, moun trahimén, / qu'a tout perdoun iéu sui *relòpi*: / i' aurà tredze an per Sant Estròpi / ---» (*Nerto* I, v 61). L'explicació fonètica no és massa difícil: *REPROPIUS havent passat a